

UNIKT OMRÅDE: Her er en lang rekke arkeologiske funnplasser, og noen av dem er helt unike i nordeuropeisk sammenheng, ifølge innsenderen. Her er en gravrøys fra romertid på Høybøen med Vindeneskvarven og Hjeltefjorden i bakgrunnen. FOTO: Hordaland fylkeskommune

Kulturlandskap i fare

Vindeneskvarven på Sotra gir et unikt innblikk i hvordan våre forfedre har levd tilbake til steinalderen. Vi må ikke la Fjell kommune bebygge området.

Knut Andreas Bergsvik.

FOTO: NN

Fjell kommune planlegger omfattende reguleringer for nærings- og boligformål på Vindeneskvarven, lengst nord i Fjell. I dag er det småskog og lynghei her, og det blir stort sett

brukt til beiteformål. På den måten er det ganske likt mange andre steder på Sotra. En skulle derfor tro at utbygging ikke hadde så mye å si.

Men Vindeneskvarven skiller seg fra andre tilsvarende områder i Fjell. Her er en lang rekke arkeologiske funnplasser, og noen av dem er helt unike i nordeuropeisk sammenheng. Det er derfor gode grunner til å være ekstra varsom i planleggingen.

Vindenes har vært i søkelyset for utvikling tidligere, og derfor har vi mye kunnskap om området. Statoil planla på 1970-tallet et ilandføringsanlegg for olje her, og det førte til omfattende arkeologiske undersøkelser mellom 1976 og 1978. Men det kom aldri noen utbygging. Oljeanlegget ble flyttet lenger nord til Sture i Øygarden. Helt overraskende ble derfor Vindenes liggende i fred, og slik har det vært helt frem til i dag. Området som ble skjermet da oljealderen begynte, er derfor - ironisk nok - i fare når den nå går mot slutten.

Arkeologene gjorde funn fra hele forhistorisk tid, vikingtid og tidlig middelalder. Det var spesielt mange boplasser fra steinalder, og noen av dem er blant de eldste som er funnet i Norge. Boplassene ligger tett ved sjøen i viker og sund og var brukt i forbindelse med fiske og fangst lenger vest på Sotra eller i Øygarden. Under utgravningene ble det funnet en mengde gjenstander. Det var spor etter konsum av mat så vel som produksjon av redskaper.

Sannsynligvis har folk bodd på disse stedene i lengre perioder, og steinredskapene viste at de hadde mye kontakt med folk sørover og nordover langs kysten. Det er viktige funn som gir innsikt i både ressursutnyttelse og levevis i denne perioden på Vestlandet.

Området som ble skjermet da oljealderen begynte, er i fare når den nå går mot slutten.

Men det som gjør Vindenes spesiell i en internasjonal sammenheng, er likevel ødegården på Høybøen. Høybøen ligger i viken som heter Kåsa i Vindenespollen. Slike gårder er sjeldne å finne, og de graves enda sjeldnere av arkeologer. Dateringene fra Høybøen viste at den først var i bruk en periode i romertid, altså for ca. 1600 år siden, og ble da lagt øde første gang. I vikingtiden ble driften tatt opp igjen og var i bruk frem til Svartedauden, omkring 1350. Den ble så lagt øde for andre gang og kom aldri i bruk igjen som selvstendig gård. Helt frem til i dag har den vært utmarksbeite. Ødegården består av mange ulike elementer. Alle disse - utmarksbeitet inkludert - er bevart for ettertiden og kan oppleves i dag.

Det er to hustomter og begge ble gravd ut. Her var det funn av verksteder - blant annet en smie. Folk hadde drevet med både spinning og veving inne i husene. I gullagene fant arkeologene fragmenter av bryner, baksteheller og kleberkar. Det var skår fra krukker som var importert fra England og Nederland. I den ene av bygningene var det klare spor etter fjøs. Folk på gården drev med fiske, ettersom bein av både hyse, lange, torsk og steinbit dukket opp i lagene. Dessuten var det både klebersøkker og jernkroker i funnmaterialet.

I viken like nedenfor var det et naust med plass til en liten båt. Det er gravrøyser fra romertid på høyder omkring husene. Innmarken - som er gresskledd selv i dag - ligger omkring husruinene, og det er gamle dreneringsgrøfter så vel som en brønn. I de gamle åkrene fant botanikerne spor etter dyrking av både bygg og havre. Ut fra størrelsen på fjøset og den utmarken de hadde til rådighet opp mot Vindeneskvarven har gården sannsynligvis hatt omkring 5- 10 kyr og 15- 20 sauer på beite.

Høybøen var altså en middels stor gård i forhold til det som ellers fantes på Sotra i middelalderen. Den var typisk ved at den baserte seg på jordens så vel som sjøens ressurser. Menneskene som bodde på Høybøen, var tidlige eksempler på fiskerbønder. Gården viser at den tradisjonelle livsstilen langs Norges vestkyst har dype røtter - den går tilbake til vikingtiden og trolig enda lenger.

På Vindenes har vi altså detaljert kunnskap om hvordan landskapet ble brukt av mennesker i tusenvis av år. Samtidig er landskapet så å si uforandret. Boplassene ligger slik de ble forlatt, og verken vegetasjon eller nyere bygninger forstyrrer. Dette gir helt spesielle muligheter for opplevelser. Fra steinalderboplassene langs fjorden kan vi observere den gode havnen, den lune viken eller den gode sikten over sjøen.

Helhetlige, større områder som dette uten moderne inngrep blir det færre og færre av langs kysten, og vi må være bevisste i vår forvaltning av dem.

Til tross for den nesten ufattelige avstanden i tid, blir de menneskelige valgene både nære og forståelige. På Høybøen er opplevelsen en helt annen, og mer personlig. De som holdt til der, levde omtrent som våre oldeforeldre. Utmarken med lynchhei, åkerlappene, nausttuften og hustomtene på Vindenes blir en sterk påminnelse om livsvilkårene i ganske nær fortid.

Vindenes er derfor en rik kilde til både kunnskap og opplevelser, der den største verdien ligger i tidsdybden i menneskenes bruk av landskapet. Helhetlige, større områder som dette uten moderne inngrep blir det færre og færre av langs kysten, og vi må være bevisste i vår forvaltning av dem. Noen bør bli liggende slik de er og brukes slik de tradisjonelt har vært brukt.

Dette er spesielt viktig i byenes nærområder, for der er behovet for rekreasjon og kunnskap om historien ekstra stort. Det er derfor problematisk å bygge ut på Vindenes. I stedet bør vi bevare det for ettertiden som en urørt ressurs for felles bruk. Med god tilrettelegging i landskapet og formidling av de arkeologiske funnstedene kan Vindenes bli et attraktivt turområde som tilbyr både opplevelser og kunnskap for Sotraværingene så vel som andre urbane folk.